

Conditia taranului intr-o opera epica

Ion (Liviu Rebreanu)

Citatul scriitorului Silviu Angelescu surprinde intr-adevar elementele definitorii ale portretului literar al taranului evocat in romanul realist: acesta se subordoneaza mediului caruia ii apartine, dar se individualizeaza in acelasi timp prin instinctualitate, prin spiritul sensibil, prin trairile interioare profunde.

Din aceasta perspectiva, romanul lui Liviu Rebreanu, Ion, justifica aceste observatii, prin specificul eroului eponim. De altfel, Liviu Rebreanu considera ca in literatura realista, prezentarea veridica si obiectiva a oamenilor si a evenimentelor este singura viabila. El insusi mentioneaza, in eseul Cred: "pentru mine arta inseamna creatie de oameni si de viata". Este o perspectiva realista ce presupune o intelegere a literaturii ca mimesis, in care autorul isi propune sa reflecte lumea ca intr-o oglinda, in toata complexitatea ei, creand in acelasi timp iluzia unei lumi adevarate, care respecta principiul cauzalitatii si al coerentei.

Publicat in 1920, romanul evidentiaza spatiul ardelenesc de la inceputul secolului al XX-lea, in mod realist si are ca punct de plecare cateva dintre nuvelele cu care debutase scriitorul.

In primul rand, conditia taranului este evidentiata prin tema pamantului care este, de fapt, miza conflictului, pentru ca el determina in lumea satului pozitia sociala si autoritatea morala a indivizilor. Acestei teme i se adauga cea a iubirii, pentru ca destinul personajului principal este definit de aceste doua mari coordonate. De fapt, nu pamantul se afla in centrul romanului, ci dorinta lui Ion de a-l avea. De aceea, putem considera ca si tema destinului este definitorie pentru roman. Aceasta obsesie a pamintului il apropie pe taranul lui Rebreanu de eroii lui Dostoievski (Fratii Karamazov), sau de Francois Torissard, personajul lui Balzac (Pamantul), care, sarac fiind lucreaza pentru gradinarul unui castel si primeste pamant. Deosebirea consta in faptul ca, in timp ce in romanul lui Balzac, pamintul este folosit pentru acumularea banilor, la Rebreanu, banii nu au relevanta pentru o umanitate traditionala, care vede in terenul detinut masura tuturor lucrurilor. In al doilea rand, taranul lui Rebreanu se raporteaza permanent la mediul din care face parte, se implica, participa activ la tot ceea ce tine de viata satului, la toate evenimentele esentiale ale existentei rurale: nunta, hora, inmormantarea. Rebreanu acorda horei un rol esential pentru ca ea coaguleaza viata satului, fiind nu numai loc de intalnire si de petrecere, dar si de confruntari. Naratorul ne ofera astfel imaginea satului traditional, cu obiceiuri vechi: prezenta lautarilor, a preotului, modul in care petrec tinerii si batranii.

De asemenea, nunta, ocupa si ea un loc important, constituind un pretext pentru ca naratorul sa patrunda in psihologia personajelor. Nunta lui Ion cu Ana respecta toate traditiile rurale: prezenta petitorilor, a lautarilor, a starostelui nuntii, numararea banilor de catre nas. Ritualul reuneste chiar si personaje aflate in conflict: drusca miresei este Florica, cea cu care Ana isi va disputa dragostea lui Ion. Evenimentul echivaleaza cu momentul in care se intensifica conflictele, pentru ca Ana

realizeaza acum ca ea nu reprezinta pentru sotul ei decat sursa averii.

In plus, desi personajul lui Rebreanu apartine unui mediu social, care-l modeleaza, totusi, el se detaseaza prin ceea ce Silviu Angelescu numea "factorul irational". Astfel, Ion nu este singurul care apeleaza la strategia unei casatorii de conventie, in vederea obtinerii pamantului dorit. Chiar, socrul sau, Vasile Baci, procedase in acelasi mod cu mama Anei, pe care insa o iubise, spre deosebire de Ion care nu vede in Ana decat sursa pamantului mult dorit. Ceea ce particularizeaza personajul lui Rebreanu este faptul ca el se incadreaza, conform delimitarii teoreticianului E. Forster, in tipologia personajului rotund, avand capacitatea de a surprinde cititorul in mod convingator prin reactiile si gesturile lui. El se opune personajelor plate, construite in jurul unei singure idei sau calitati, precum Ana, Florica.

El este tipic realist, exponential pentru o anumita categorie sociala, iar structura sa psihologica este pusa sub semnul unor trasaturi dominante: tipul taranului, caracterizat printr-o inteligenta dura, egoism si cruzime, dar mai ales printr-o vointa imensa. Initial, el este caracterizat in mod direct de catre narator, beneficiind de un portret marcat de calitati: "iute si harnic ca ma-sa"; "munca ii era draga oricat ar fi fost de aspra". Elementul fundamental al conflictului, pamantul, ii subordoneaza toate trasaturile: "Pamantul ii era drag ca ochii din cap", iar lipsa acestuia apare ca o nedreptate, ceea ce justifica dorinta patimasa de a-l avea: "Toata istetimea lui nu plateste o ceapa degerata, daca n-are si el pamant mult, mult..."

Celelalte personaje ale romanului ii evidentiaza caracterul, cu lumini si umbre, in functie de conflictele in care sunt implicati cu totii. Astfel, invatatorul Herdelea il aprecia ca "unul dintre cei mai iubiti elevi", iar doamna Herdelea il considera "un baiat cumsecade, muncitor, harnic, saritor, istet". Optica lor se va schimba insa pe parcursul actiunii, cand Ion va trece in conflictul dintre invatator si preotul satului, de partea celui din urma.

Autocaracterizarea evidentiaza framantarile sufletesti, prin monologul interior: "Ma molesesc ca o baba naroadă!". Definitiv pentru personajul principal este conflictul interior intre glasul pamantului si glasul iubirii: desi o iubeste pe Florica, fata frumoasa dar saraca, dorinta de posesie a pamantului il determina sa o aleaga pe Ana, cea "uratica", dar bogata.

Cele mai multe trasaturi reies insa din caracterizarea indirecta, din faptele si atitudinea personajului, din relatiile cu celelalte personaje. Astfel, Ion este impulsiv, chiar violent, ceea ce atrage respectul, teama celorlalti flacai ai satului si a lautarilor care canta la comanda lui si il insotesc la carciuna dupa ora, desi George este cel care ii plateste.

Viclenia sa este evidenta in relatia cu Ana, pe care o seduce, ii speculeaza sentimentele, cucerind-o si lasand-o sa creada ca, de fapt, ea l-a cucerit.

Inteligenta dura, egoismul, cruzimea ii subordoneaza toate actiunile: bataia cu George, comportamentul agresiv fata de Ana. El reprezinta, asa cum spunea criticul Eugen Lovinescu, "expresia instinctului de stapanire a pamantului", avand ca trasaturi definitorii "inteligenta ascutita", "viclenia procedurala" si "vointa imensa"

Ion este implicat într-un dublu conflict exterior: cu Vasile Baci, pentru obținerea pământului și cu George Bulbuc, pentru Ana și apoi pentru Florica. În confruntarea cu Vasile Baci, el folosește șantajul moral, amenințând că, dacă nu i se vor satisface condițiile, Ana va fi expusă lumii ca una care a păcătuit înainte de nuntă, rămânând însărcinată. Este naiv, în relația cu socrul său, crezând că nunta îi va aduce și pământul, fără a încheia o înțelegere legală și pe tot parcursul romanului cei doi își vor disputa acest pământ după fiecare eveniment tragic, care ar fi putut schimba termenii înțelegerii: moartea Anei, moartea copilului.

Nu în ultimul rând, această dorință de a avea pământ, se regăsește, de altfel la toate personajele lui Rebreanu, de pilda Simion Lungu, cu care Ion intră într-un conflict explicit pentru o bucată de teren, la care niciunul nu vrea să renunțe. Ion însă depășește limitele simplei aspirații, pământul devenind o obsesie. Conflictul interior dezvăluie dorința obsesivă de a stăpâni acest pământ, iar elocvența în acest sens este scena sărutării lutului: "Îl cuprinse o poftă salbăteacă să îmbratiseze huma, s-o crampotească în sărutări!" Acest gest depășește limitele unei reacții obișnuite, sugerând patima exagerată pentru pământ, precum și legătura indestructibilă cu acesta. Personajul trăiește o triplă voluptate: a simțurilor, a puterii, a trupului, iar acest moment alegoric exprimă reducerea lui la esență. Din această perspectivă, deznodământul este previzibil: Ion va muri ucis cu ajutorul unei unelte a pământului, sapa, iar George care-l lovește nu este decât un instrument al destinului. Personajul este, asadar, incapabil de a se sustrage determinismului firii, moartea producând contopirea definitivă cu pământul.

Prin urmare, Liviu Rebreanu construiește un personaj complex, realist, cu un caracter bine individualizat și care rămâne un model pentru proza de acest tip din literatura noastră.